

Európska
komisia

Monitor vzdelávania a odbornej prípravy 2019

Slovensko

Obráťte sa na EÚ

Europe Direct je služba, ktorá odpovedá na vaše otázky o Európskej únii.

Túto službu môžete kontaktovať:

- prostredníctvom bezplatného telefónneho čísla: 00 800 6 7 8 9 10 11 (niektorí operátori môžu tieto hovory spoplatňovať),
- prostredníctvom štandardného telefónneho čísla: +32 22999696, alebo
- e-mailom na tejto webovej stránke: https://europa.eu/european-union/contact_sk

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2019.

© Európska únia, 2019

Opakované použitie je povolené len s uvedením zdroja. Politiku opätovného použitia dokumentov Európskej únie upravuje rozhodnutie 2011/833/EÚ (Ú. v. EÚ L 330, 14.12.2011, s. 39).

Na akékoľvek použitie alebo reprodukciu fotografií alebo iného materiálu, ktorý nie je predmetom autorského práva EÚ, je potrebné povolenie priamo od držiteľov práv.

PRINT	ISBN 978-92-76-09464-7	ISSN 2466-9989	doi: 10.2766/365603	NC-AN-19-026-SK-C
PDF	ISBN 978-92-76-09461-6	ISSN 2466-9997	doi: 10.2766/92426	NC-AN-19-026-SK-N

Cover image: composition with images © istock.com

Monitor vzdelávania a odbornej prípravy za rok 2019

SLOVENSKO

Druhá časť Monitora vzdelávania a odbornej prípravy za rok 2019 obsahuje 28 správ o jednotlivých krajinách. Uvádzajú a hodnotia sa v nej hlavné nedávno prijaté a prebiehajúce politické opatrenia v každom členskom štáte EÚ, a to na základe najaktuálnejších kvantitatívnych a kvalitatívnych faktov. Táto časť monitora teda dopĺňa iné zdroje informácií, v ktorých sa opisujú systémy vzdelávania a odbornej prípravy v jednotlivých krajinách.

V oddiele 1 sa uvádza štatistický prehľad hlavných ukazovateľov vzdelávania a odbornej prípravy. V oddiele 2 sa stručne určujú hlavné silné stránky a problémy systému vzdelávania a odbornej prípravy v danej krajine. Hlavnou témou oddielu 3 sú učitelia a výzvy učiteľského povolania. Oddiel 4 sa zaoberá investíciami do vzdelávania a odbornej prípravy. Oddiel 5 je venovaný politikám zameraným na modernizáciu vzdelávania v ranom detstve a školského vzdelávania. V oddiele 6 sa rozoberajú opatrenia na modernizáciu vysokoškolského vzdelávania. Oddiel 7 obsahuje informácie o odbornom vzdelávaní a príprave, zatiaľ čo oddiel 8 zahŕňa vzdelávanie dospelých.

Rukopis bol dokončený 26. augusta 2019.

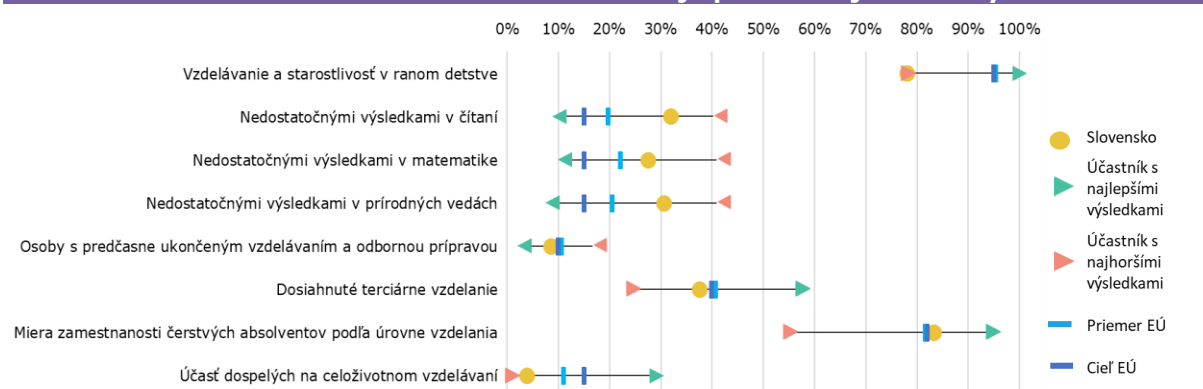
Ďalšie súvisiace údaje možno nájsť online (ec.europa.eu/education/monitor).

1. Kľúčové ukazovatele

		Slovensko		Priemer EÚ	
		2009	2018	2009	2018
Referenčné hodnoty ET 2020					
Osoby s predčasne ukončeným vzdelávaním a odbornou prípravou (vo veku 18 - 24 rokov)		4,9%	8,6%	14,2%	10,6%
Dosiahnuté terciárne vzdelanie (vo veku 30 - 34 rokov)		17,6%	37,7%	32,3%	40,7%
Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve (od 4 rokov po vek začatia povinnej školskej dochádzky)		77,4%	78,2% ¹⁷	90,8%	95,4% ^{17,d}
Podiel 15-ročných mladých ľudí s nedostatočnými výsledkami:	v čítaní	22,2%	32,1% ¹⁵	19,5% ^{EU27}	19,7% ¹⁵
	v matematike	21,0%	27,7% ¹⁵	22,3% ^{EU27}	22,2% ¹⁵
	v prírodných vedách	19,3%	30,7% ¹⁵	17,7% ^{EU27}	20,6% ¹⁵
Miera zamestnanosti čerstvých absolventov podľa úrovne vzdelania (vo veku 20 - 34 rokov so vzdelaním ukončeným 1 až 3 roky pred referenčným rokom)	ISCED 3 - 8 (spolu)	74,4%	83,4%	78,3%	81,6%
Účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní (vo veku 25 - 64 rokov)	ISCED 0 - 8 (spolu)	3,1%	4,0%	9,5%	11,1%
Vzdelávacia mobilita	Absolventi s akademickým titulom získaným v zahraničí v rámci mobility (ISCED 5 - 8)	:	13,0% ¹⁷	:	3,6% ¹⁷
	Absolventi s kreditmi získanými v zahraničí v rámci mobility (ISCED 5 - 8)	:	0,0% ¹⁷	:	8,0% ¹⁷
Ostatné kontextové indikátory					
Verejné výdavky na vzdelávanie ako percentuálny podiel HDP		4,2%	3,8% ¹⁷	5,2%	4,6% ¹⁷
Investície do vzdelávania	ISCED 0	€3 648 ¹²	€4 388 ¹⁵	:	€6 111 ^{15,d}
	ISCED 1	€4 208 ¹²	€5 193 ¹⁵	€5 812 ^{12,d}	€6 248 ^{15,d}
	ISCED 2	: ¹²	€4 744 ¹⁵	€6 937 ^{12,d}	€7 243 ^{15,d}
	ISCED 3-4	€3 907 ^{12,d}	€5 379 ¹⁵	:	€7 730 ^{14,d}
	ISCED 5-8	: ^{12,d}	€11 987 ¹⁵	€10 549 ^{12,d}	€11 413 ^{15,d}
Osoby s predčasne ukončeným vzdelávaním a odbornou prípravou (vo veku 18 - 24 rokov)	narodené v krajine	4,9%	8,5%	13,1%	9,5%
	narodené v zahraničí	: ^u	: ^u	26,1%	20,2%
Osoby s dosiahnutým terciárnym vzdelaním (vo veku 30 - 34 rokov)	narodené v krajine	17,5%	37,6%	33,1%	41,3%
	narodené v zahraničí	: ^u	: ^u	27,7%	37,8%
Miera zamestnanosti čerstvých absolventov podľa úrovne vzdelania (vo veku 20 - 34 rokov so vzdelaním ukončeným 1 až 3 roky pred referenčným rokom)	ISCED 3-4	67,9%	84,6%	72,5%	76,8%
	ISCED 5-8	83,5%	82,4%	83,8%	85,5%

Zdroje: Eurostat; OECD (PISA). Údaje o vzdelávacej mobilitě vypočítava Spoločné výskumné centrum Európskej komisie na základe údajov UNESCO, OECD a Eurostatu (ďalej len „UOE“). Ďalšie informácie sú uvedené v oddiele 10 a v prvom zväzku (ec.europa.eu/education/monitor). Poznámky: Priemery EÚ z testovania PISA z roku 2009 nezahŕňajú Cyprus; d = vymedzenie sa líši; u = nízka spoľahlivosť, 15 = 2015, 17 = 2017.

Graf 1 Pozícia vo vzťahu k účastníkom s najlepšimi a najhoršími výsledkami

Zdroj: Európska komisia, výpočty Generálneho riaditeľstva pre vzdelávanie, mládež, šport a kultúru (GR EAC) na základe údajov Eurostatu (VZPS 2018, UOE 2017) a OECD (PISA 2015).

2. Hlavné body

- Slovensko zlepšuje vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve, čo je osobitne pozitívne pre deti z chudobných rodín.
- Slovensko prijíma strategickejší prístup k celoživotnému vzdelávaniu, zvyšovaniu úrovne zručností a rekvalifikácii.
- Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky od roku 2010 naďalej rastie, pričom na východnom Slovensku sa približuje k 14 %.
- Investície do vzdelávania a odbornej prípravy nie sú dostatočné, čo sa odráža na platoch učiteľov, ktoré sú napriek nedávnomu zvyšovaniu stále nízke.

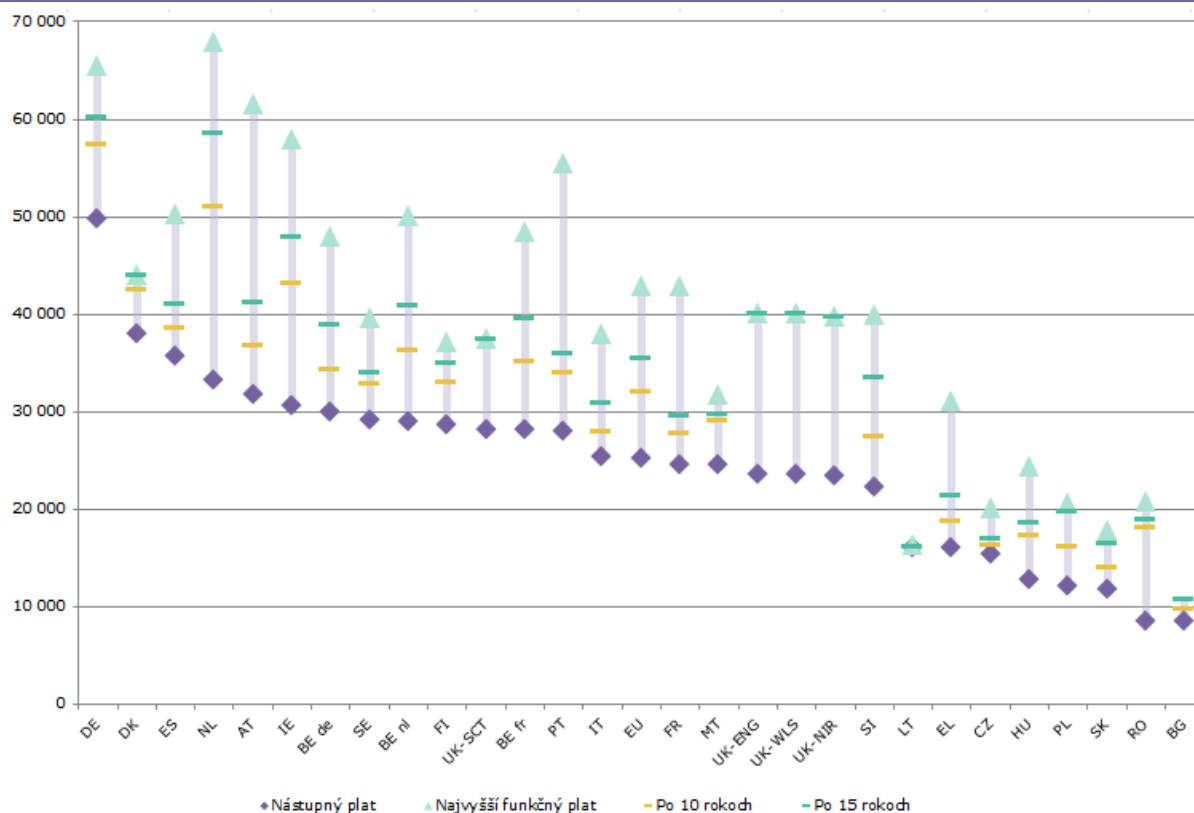
3. Pozornosť upriamená na učiteľov

Učiteľské povolanie je na Slovenku naďalej neatraktívne. Podľa Medzinárodného prieskumu vyučovania a vzdelávania OECD z roku 2018 (TALIS)¹ je podiel slovenských učiteľov, ktorí sa domnievajú, že učiteľské povolanie sa v spoločnosti oceňuje, najnižší v EÚ – 4,5 % oproti 17,7 % na úrovni EÚ (OECD, 2019b). Hoci celkovo je učiteľov dosť, dochádza k problémom s nedostatkom učiteľov v Bratislavskom kraji, kde sú vysoké životné náklady. Taktiež dochádza k nedostatku školiteľov odbornej prípravy učiteľov vedy, technológie, inžinierstva a matematiky (ďalej len „STEM“), ako aj fyziky a angličtiny². Priemerné platy učiteľov ďaleko zaostávajú za platmi pracovníkov s porovnateľným dosiahnutým vzdelaním – po plánovaných zvýšeníach platov v rokoch 2019 – 2020 budú učelia verejných vyšších stredných škôl zarábať len 68 % priemerného platu pracovníka s terciárnym vzdelaním pracujúceho na plný pracovný čas za plnú mzdu (ministerstvo financií, 2019). Tabuľkové platy slovenských učiteľov s pätnásťročnou praxou patria medzi najnižšie v EÚ s najmenším rozdielom medzi minimálnym a maximálnym platom (graf 2). Riaditelia škôl dostávajú príplatok za riadenie, ktorý môže byť o 12 – 50 % vyšší ako maximálne sumy pre učiteľov v závislosti od veľkosti obce³. Keďže väčšina obcí je malá, prevažne sa uplatňuje strop na úrovni 38 %. Celkovo sa pozície vo vedení školy nepovažujú za atraktívny kariérny cieľ, a to aj pre finančný aspekt (Santiago, P. et al., 2016). V Národnom programe rozvoja vzdelávania a výchovy na roky 2018 – 2027 (ďalej len „NPRVV“) sa plánuje ďalšie zvyšovanie platov učiteľov tak, aby v roku 2027 dosiahli 85 % platu zamestnancov s terciárnym vzdelaním, zmena systému služobného zaradenia, počiatkovej odbornej prípravy a kontinuálneho profesijného rozvoja (ministerstvo školstva, 2018a). Zostáva nejasné, či to bude dosť na prilákanie talentovaných mladých učiteľov, napríklad k predmetom STEM. Nová štúdia o atraktívnosti učiteľského povolania na Slovensku bude zverejnená v roku 2019.

¹ V roku 2018 sa na prieskume TALIS zúčastnilo 23 členských štátov: Rakúsko, Belgicko (Valónsko), Belgicko (Flámsko), Bulharsko, Chorvátsko, Cyprus, Česko, Dánsko, Anglicko (UK), Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Maďarsko, Taliansko, Lotyšsko, Litva, Malta, Holandsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španielsko, Švédsko. Prieskum TALIS 2018 sa zameriava na učiteľov nižších stredných škôl a vedenie škôl na všeobecných verejných a súkromných školách.

² Pozri: <https://spectator.sme.sk/c/20902676/lack-teachers-primary-schools-jobs.html>
<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/481433-na-slovensku-chybaju-stovky-ucitelov-najviac-v-hlavnom-meste/>
<https://skolskyportal.sk/prevadzka-skoly/skolam-chybaju-stovky-ucitelov>.

³ Pozri: https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/553/20190101#prilohy.priloha-priloha_c_6_k_zakonu_c_553_2003_z_z.oznacenie.

Graf 2 Ročné hrubé základné tabuľkové platy učiteľov pracujúcich na plný pracovný čas na nižších stredných (ISCED 24) verejných školách v štandardoch kúpnej sily za školský rok 2016/2017

Zdroj: Eurydice, 2018. Poznámka: V záujme jasnosti porovnania medzi krajinami tu nie je uvedené Luxembursko.

Populácia učiteľov starne. V roku 2017 bolo 30 % učiteľov na základných školách a 39,6 % učiteľov na stredných školách starších ako 50 rokov. Len 7 % učiteľov na základných školách a 8,8 % učiteľov na stredných školách malo menej ako 30 rokov⁴. V učiteľskom povolání na Slovensku dominujú ženy: najviac sú zastúpené v predprimárnom (99,5 %) a primárnom vzdelávaní (90 %), zatiaľ čo v sekundárnom vzdelávaní tvoria stále viac ako 70 %. Pomer sa mení na terciárnej úrovni, kde ženy predstavujú 45,8 % učiteľov.

Počiatkové vzdelávanie učiteľov a kontinuálny profesijný rozvoj sú slabé. Existuje predpoklad, že väčšina uchádzačov o počiatkové vzdelávanie učiteľov ho môže využívať ako ľahkú cestu k vyššiemu vzdelaniu. Potvrdzuje to veľký podiel absolventov počiatkového vzdelávania učiteľov, ktorí v tomto povolání nezačnú pracovať (Santiago, P. et al., 2016). Hoci podľa vnútroštátnych údajov 73 % študentov takýchto programov tvrdí, že sa stali učiteľmi, podiel absolventov počiatkového vzdelávania učiteľov, ktorí ako učitelia pracujú, je oveľa nižší⁵. V počiatkovom vzdelávaní učiteľov chýba dostatočné množstvo kvalitnej praxe, príprava na vzdelávanie študentov so špeciálnymi potrebami, ako aj na uplatňovanie individuálneho prístupu (Santiago, P. et al., 2016). Slovensko plánuje uskutočniť porovnávaciu analýzu systémov počiatkového vzdelávania učiteľov v rôznych krajinách, ktorá poslúži ako základ pre modernizáciu svojho systému (ministerstvo financií, 2019). Slovenskí učitelia uvádzajú, že na ich účasť na kontinuálnom profesijnom rozvoji majú negatívny vplyv vysoké náklady (42,9 %), nedostatočné stimuly (42,8 %) a jeho nízka relevantnosť (40,3 %). 20,8 % učiteľov má pocit, že sú dobre pripravení na vyučovanie v multikultúrnom prostredí (priemer EÚ: 23,8 %), a 9,3 % vyhlásilo, že veľmi potrebujú súvisiacu odbornú prípravu. 16,6 % učiteľov uviedlo, že najviac potrebujú odbornú prípravu v oblasti informačných a komunikačných technológií (IKT) (OECD, 2019b).

⁴ Eurostat, UOE, 2017. Online údajový kód: educ_uoe_perp01.

⁵ Pozri: <https://www.minedu.sk/data/att/14502.pdf>.

Parlament schválil nový zákon o pedagogických zamestnancoch. Nový zákon o pedagogických a odborných zamestnancoch bol schválený 2. apríla 2019⁶. Zákonom sa mení proces atestácie učiteľov, zavádza sa nová kategória kariérneho poradcu, nový etický kódex a znižuje sa pracovná záťaž niektorých kategórií zamestnancov v odvetví vzdelávania (Eurydice, 2019). Učiteľská komunita na návrhu zákona kritizovala, že neprináša systémové zmeny nevyhnutné na zvýšenie atraktívnosti povolania a na zlepšenie profesijného rozvoja učiteľov⁷.

4. Investície do vzdelávania a odbornej prípravy

Investície do vzdelávania a odbornej prípravy sú naďalej nízke. Tak ako v predchádzajúcich rokoch, aj v roku 2017 výdavky verejnej správy na vzdelávanie ako podiel HDP zostali hlboko pod priemerom EÚ: 3,8 % oproti 4,6 %. Vzdelávanie predstavuje 9,4 % verejného rozpočtu, čo je tiež pod priemerom EÚ (10,2 %). Slovensko vynakladá na predprimárne a primárne vzdelávanie (36,4 % oproti priemeru EÚ 32 %) pomerne vyšší podiel svojho rozpočtu na vzdelávanie než na sekundárne vzdelávanie (24,6 % oproti priemeru EÚ 41 %). Ročné verejné výdavky na študenta v štandardoch kúpnej sily ostávajú nízke: v roku 2016⁸ výdavky na študenta primárneho a nižšieho sekundárneho vzdelávania dosahovali 4 541 EUR (priemer EÚ: 6 139 EUR), na študenta vyššieho sekundárneho a postsekundárneho (nie terciárneho) vzdelávania 4 736 EUR (priemer EÚ: 7 029 EUR). Vzhľadom na zhoršujúce sa výsledky žiakov v medzinárodných testoch⁹, pretrvávajúci výrazný vplyv sociálnoekonomického prostredia, rozdiely medzi regiónmi, ako aj vzhľadom na zvyšujúcu sa mieru predčasného ukončovania školskej dochádzky by bolo vhodné zväziť nové zameranie na investície s cieľom zlepšiť výsledky vzdelávania, zručnosti učiteľov a atraktívnosť učiteľstva, ako aj dosiahnuť väčšie začlenenie znevýhodnených skupín, najmä Rómov, do vzdelávania a odbornej prípravy. Podpora pre odborníkov a inkluzívne tímy na uľahčenie inkluzívneho vzdelávania, a to aj pre rómske deti, sa v súčasnosti poskytuje z ESF (Eurydice, 2019). V budúcnosti budú na udržanie tejto podpory potrebné národné zdroje.

Slovensko sa usiluje o racionalizáciu svojich verejných výdavkov na vzdelávanie v zložitom administratívnom prostredí. Verejné výdavky na vzdelávanie riadi: i) ministerstvo školstva, zodpovedné za 35,7 %; ii) ministerstvo vnútra, zodpovedné za 30,5 % a iii) samosprávne orgány (regiónov, miest a obcí), ktoré spravujú zostávajúcich 33,8 % (Eurydice, 2019). Ministerstvo vnútra a jeho krajské úrady okrem financovania stanovujú predpisy o školskom živote a spravujú stredné a špeciálne školy. Slovensko má z celej EÚ najvyšší podiel žiakov na špeciálnych školách (EASNIE, 2018). Potrebná je preto lepšia koordinácia politik vzdelávania na vnútroštátnej úrovni. Je pozitívne, že vzhľadom na odporúčania z preskúmania výdavkov z roku 2017, ktoré bolo vykonané s podporou služby Európskej komisie na podporu štrukturálnych reforiem a Medzinárodného menového fondu, je pridelovanie rozpočtu jednotlivým školám od roku 2019 presnejšie, keďže sa v ňom zohľadňujú odpracované roky každého učiteľa (ministerstvo financií, 2019).

V roku 2018 Slovensko spustilo NPRVV na roky 2018 – 2027, aby riešilo súčasné výzvy v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy. Celkový kumulatívny rozpočet na plánované opatrenia je 15,6 miliardy EUR. Medzi opatrenia s vysokým vplyvom z prvého akčného plánu (2018 – 2019) patrí zavedenie povinnej školskej dochádzky od veku 5 rokov plánované na rok 2020 a zavedenie právneho nároku na predprimárne vzdelávanie pre štvorročné a trojročné deti plánované na roky 2021 a 2022 (ministerstvo školstva, 2018b). Vykonávanie týchto opatrení sa podporuje aj z európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF). Do konca roka 2019 vláda plánuje aktualizovať opatrenia na nasledujúce roky.

5. Modernizácia vzdelávania v ranom detstve a školského vzdelávania

V zabezpečovaní predškolských zariadení sa zaznamenal slušný pokrok, ale podiel zapísaných detí je naďalej nízky. V roku 2017 bola miera účasti slovenských detí starších ako štyri roky na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve (ďalej len „VSRD“) 78,2 %, čiže najnižšia

⁶ Pozri: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=7111>.

⁷ Pozri: <http://sku.sk/vyzva-poslancom-nr-sr-k-hlasovaniu-o-zakone-o-pedagogoch/>, <https://www.skolskyportal.sk/legislativa/ucitelia-vyjadri-nespokojnost>.

⁸ Eurostat, UOE, 2017. Online údajový kód: educ_uoe_fine09.

⁹ Program pre medzinárodné hodnotenie žiakov 2015 (PISA).

v EÚ. Najnižšia účasť na úrovni 65,3 % sa zaznamenala na východnom Slovensku. Vláda rozšírila bezplatné miesta v materských školách pre všetky deti (bez ohľadu na vek) zo sociálnoekonomicky odkázaných rodín od septembra 2018¹⁰. V júni 2019 parlament schválil zníženie veku začiatku povinnej školskej dochádzky na päť rokov od januára 2021¹¹. Zabezpečovanie materských škôl je podporované z EŠIF: v rokoch 2014 – 2020 sa má vytvoriť 11 147 nových miest, aby sa umožnilo zvýšenie podielu zapísaných päťročných detí na predpokladaných 96,4 % v roku 2020. Aby sa zaistilo, že zapísané budú všetky deti, bude potrebných dodatočne ešte okolo 2 100 nových miest. Riadenie ponuky miest a dopytu po nich je neefektívne: v školskom roku 2018/2019 sa z kapacitných dôvodov nevyhovelo 12 502 prihláškam detí, a to najmä v rozvíjajúcich sa mestách a obciach a mestách a obciach s veľkým podielom rómskeho obyvateľstva, hoci na celoštátnej úrovni je voľných 12 000 miest (Hellebrandt, T. et al., 2019).

Plánujú sa opatrenia na ďalšie uľahčenie účasti na VSRD a na preskúmanie požiadaviek výučby. V školskom roku 2017/2018 bolo len 43 % detí vo veku 3 – 5 rokov z rodín, ktorým sa poskytuje „pomoc v hmotnej núdzi“¹², a 31,7 % detí v tejto vekovej skupine z marginalizovaných rómskych komunít zapísaných v materských školách (Hellebrandt, T. et al., 2019). Na zvýšenie podielu zapísaných detí z rodín s nízkym príjmom sa v NPRVV od roku 2020 plánuje so zabezpečením bezplatnej dopravy. V roku 2020 sa majú preskúmať požiadavky na kvalifikáciu zamestnancov materských škôl. Zabezpečenie kvality a inkluzívnosti pri poskytovaní vzdelávania je zásadné, lebo nedostatočné VSRD môžu potlačiť možné prínosy, či dokonca mať škodlivé účinky na rozvoj a učenie dieťaťa (OECD, 2018).

Rámček 1: Projekty na podporu inkluzívneho VSRD financované z ESF

V júli 2018 sa začal národný projekt s názvom *Projekt inklúzie v materských školách* (PRIM) s financovaním z ESF.

Hlavným cieľom je zvýšiť počet detí z marginalizovaných rómskych komunít, ktoré navštevujú materskú školu, tým, že sa vytvorí inkluzívne prostredie (vytvorením inkluzívnych tímov so zapojením dodatočných učiteľov a odborných zamestnancov) a že sa bude pracovať s rodinami, ktorých deti ešte materskú školu nenavštevujú.

Projekt je otvorený pre 150 miest a obcí do 31. októbra 2020. Realizuje ho Úrad splnomocnenca vlády pre rómske komunity.

Viac informácií: <http://www.minv.sk/?narodny-projekt-prim-projekt-inkluzie-v-materskych-skolach>.

Rovnosť vo vzdelávaní a kvalita výsledkov vzdelávania sú slabé. V prieskume PISA z roku 2015¹³ sa zistilo, že podiel študentov s nedostatočnými výsledkami v čítaní, matematike a vo vede na slovenských stredných školách je výrazne vyšší ako priemer EÚ a v priebehu rokov rastie (OECD, 2016). Národné testovanie z roku 2018, ktoré uskutočňuje ministerstvo školstva medzi žiakmi základných škôl (Testovanie 5¹⁴), potvrdzuje veľké rozdiely vo výsledkoch vzdelávania medzi okresmi¹⁵ a krajinami¹⁶. Žiaci zo sociálne znevýhodnených rodín dosiahli v tomto testovaní v matematike priemernú mieru úspechu 22,9 %, pričom u žiakov bez sociálneho znevýhodnenia je to 60,9 %¹⁷. Zároveň je medzi žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia a marginalizovaných rómskych komunít 15-krát vyššia miera opakovania ročníka – 14,9 % oproti 1 % medzi ostatnými žiakmi (Hellebrandt, T. et al., 2019). Učitelia na Slovensku zriedka uplatňujú diferencovaný a individualizovaný prístup, v ktorom sa uohľadňujú rôzne vzdelávacie potreby (SSI, 2016). Pri riešení ťažkostí žiakov s učením by mohli pomôcť investície do kompetencií učiteľov a prilákanie najlepších učiteľov do znevýhodnených oblastí.

Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky sa od roku 2010 zvýšila. Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky sa na Slovensku výrazne zvýšila na 8,6 % v roku 2018

¹⁰ Pozri: <https://www.minedu.sk/prispevok-na-vychovu-a-vzdelavanie-pre-ms/>.

¹¹ Pozri: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=468868>.

¹² Pozri: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1127&langId=en&intPageId=4769>.

¹³ Program OECD pre medzinárodné hodnotenie žiakov 2015.

¹⁴ Pozri: <https://www.minedu.sk/testovanie-5-2018---vysledky-celoslovenskeho-testovania-piatakov/>.

¹⁵ Pozri: výsledky všetkých 79 okresov v testovaní 5 v roku 2018: <https://www.nucem.sk/dl/4046/Pr%C3%ADloha4.pdf>.

¹⁶ Pozri: výsledky všetkých 8 krajov v testovaní 5 v roku 2018: <https://www.nucem.sk/dl/4045/Pr%C3%ADloha1.pdf>.

¹⁷ V 69 okresoch sa testovalo 2 041 žiakov zo sociálne znevýhodnených rodín; v 16 okresoch sa takíto žiaci nevyskytovali.

(priemer EÚ: 10,6 %) zo 4,7 % v roku 2010 (priemer EÚ: 13,9 %). Táto miera je najvyššia na východnom Slovensku, a to 13,9 %. V školskom roku 2017/2018 okrem toho 7,8 % šestnásťročných žiakov nenastúpilo do posledného ročníka nižšieho sekundárneho vzdelávania, v dôsledku čoho im hrozí odchod zo školy (Hellebrandt, T. et al., 2019)¹⁸. Táto miera je osobitne vysoká v prípade žiakov z rodín, ktorým sa poskytuje „pomoc v hmotnej núdzi“ (32,6 %), a z marginalizovaných rómskych komunít (37,2 %). Slabé výsledky sekundárneho vzdelávania sa premietajú do zhoršujúceho sa trendu miery predčasného ukončenia školskej dochádzky, čo sa prejavuje v dlhodobej nezamestnanosti medzi nízkokvalifikovanými osobami. 60 % nízkokvalifikovaných dlhodobo nezamestnaných osôb na Slovensku má menej ako 29 rokov (Európska komisia, 2019a).

Systém vzdelávania nie je dostatočne inkluzívny. V októbri 2018 splnomocnenec vlády pre rómske komunity spolu s ďalšími tromi slovenskými predstaviteľmi zapojenými do školského vzdelávania a ochrany práv žiadal naliehavé opatrenia na desegregáciu rómskych žiakov na základných školách¹⁹. Rómske deti majú nízky dosiahnutý stupeň vzdelania a len malému počtu z nich sa podarí dosiahnuť terciárne vzdelanie (OECD, 2019a). Odhaduje sa, že 62 % rómskych detí navštevuje školu, kde sú všetky alebo väčšina ostatných detí takisto Rómovia (FRA, 2016). V nedávnej minulosti sa nezaznamenal skutočný pokrok v desegregácii (Amnesty International, 2016). V januári 2019 vláda schválila aktualizovaný akčný plán pre integráciu Rómov do roku 2020 zameraný na zvýšenie úrovne vzdelania rómskej populácie na vnútroštátny priemer²⁰. Celkový rozpočet na roky 2019 – 2020 dosahuje 55,72 milióna EUR (Eurydice, 2019). Komisia v súvislosti so segregáciou rómskych detí vo vzdelávaní proti Slovensku vedie konanie v prípade nesplnenia povinnosti. V roku 2019 Rada EÚ vydala Slovensku osobitné odporúčanie pre jednotlivú krajinu: „Zlepšovať kvalitu a inkluzívnosť vzdelávania na všetkých úrovniach a podporovať zručnosti. Zlepšiť prístup k cenovo dostupnej a kvalitnej starostlivosti o deti a dlhodobej starostlivosti.“ (Rada EÚ, 2019²¹).

Slovensko dosahuje pokrok v oblasti digitálnych zručností. V roku 2017 malo 59 % Slovákov vo veku 16 – 74 rokov aspoň základnú úroveň digitálnych zručností, čo je o 4 percentuálne body viac ako v roku 2016 a nad priemerom EÚ (57 %). Slovensku patrí 20. priečka v indexe digitálnej ekonomiky a spoločnosti EÚ za rok 2018 (Európska komisia, 2019b). V NPRVV sa poukazuje na potrebu rozšíriť používanie IKT v triedach. Plánuje sa v ňom vytvorenie centrálného úložiska digitálneho vzdelávacieho obsahu vrátane obsahu vytvoreného v rámci projektov ESF²², ktoré bude k dispozícii pedagogickým pracovníkom.

Rámček 2: „IT Fitness Test“

„IT Fitness Test“ je online nástroj na vlastné testovanie, ktorý vyvinula Univerzita Komenského (obsah), Technická univerzita v Košiciach (údržba portálu) a IT Asociácia Slovenska (propagácia a certifikácia).

Nástroj umožňuje posúdenie vlastných zručností v oblasti IT v súvislosti s kancelárskym softvérom na zvýšenie produktivity, so zabezpečením internetu, s nástrojmi spolupráce a so sociálnymi sieťami, ako aj so zložitými úlohami. Dostupné sú dve verzie: i) pre žiakov základných škôl na overenie ich pripravenosti na vyššie stredné školy a ii) pre všetkých jednotlivcov na otestovanie ich zamestnatelnosti, pokiaľ ide o splnenie požiadaviek zamestnávateľov na IT.

V rokoch 2010 až 2018 sa otestovalo 180 000 jednotlivcov. Po analýze výsledkov tvorcovia testu navrhujú, aby sa venovala väčšia pozornosť budovaniu kritického myslenia, analyzovaniu a posudzovaniu informácií a projektom, v ktorých sa IT spájajú s inými školskými predmetmi. Výsledky poukazujú aj na silnú potrebu zlepšiť kompetencie študentov a učiteľov v oblasti bezpečnosti. (Vantuch, J., Jelínková, D., 2019).

Pozri www.itfitnesstest.sk.

¹⁸ Na Slovensku je školská dochádzka povinná do veku 16 rokov.

¹⁹ Pozri: https://www.minv.sk/swift_data/source/mvsr/dokumenty/desegregacia-vzdelavanie-spolocne-vyhlasenie-romovia.pdf.

²⁰ Pozri: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/23492/2> (v slovenskom jazyku).

²¹ Pozri: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0525&from=EN>.

²² Pozri: <https://predmety.iedu.sk>, <http://rsov.iedu.sk>, <https://vychovy.iedu.sk>, <https://anglictina.iedu.sk>.

6. Modernizácia vysokoškolského vzdelávania

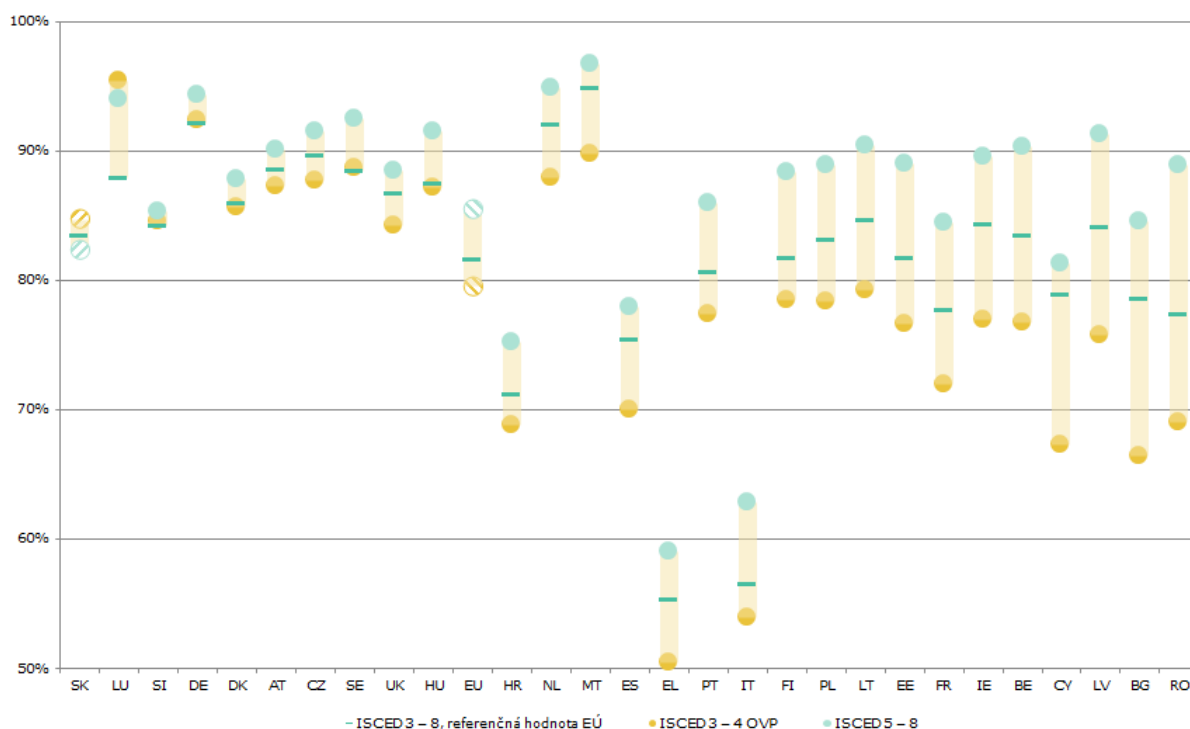
Miera dosiahnutia terciárneho vzdelania sa stabilne zvyšuje, ale vyskytujú sa rozdiely.

V roku 2018 bola vnútroštátna miera dosiahnutia terciárneho vzdelania 37,7 % (priemer EÚ: 40,7 %). Rozdiel oproti priemeru EÚ sa postupne znižoval z 11,7 percentuálneho bodu v roku 2010 na iba 3,0 percentuálneho bodu v roku 2018. Rozdiel medzi ženami a mužmi je 13,5 percentuálneho bodu v prospech žien (priemer EÚ: 10,1 percentuálneho bodu). Pretrvávajú výrazné rozdiely medzi krajinami: v Bratislavskom kraji má 59,9 % dospeléj populácie ukončené terciárne vzdelanie, čo je takmer dvojnásobok podielu v ostatných krajinách, ktorý dosahuje 33,4 % až 35,2 %.

Miera zamestnanosti čerstvých absolventov terciárneho vzdelávania je nižšia ako v prípade absolventov vyššieho sekundárneho odborného vzdelávania a prípravy (OVP).

Na rozdiel od situácie v ostatných členských štátoch (okrem Luxemburska) je miera zamestnanosti čerstvých absolventov terciárneho vzdelávania (vo veku 20 – 34 rokov) nižšia ako u absolventov vyššieho sekundárneho OVP: 82,4 % oproti 84,7 %. Miera je takisto nižšia ako priemer EÚ 85,5 % (graf 3). Podiel absolventov v oblasti STEM na úrovni 21,2 % je nižší ako priemer EÚ na úrovni 25,8 %²³. Medzi ľuďmi mladšími ako 30 rokov vrátane absolventov terciárneho vzdelávania je častá pracovná migrácia, a to najmä medzi absolventmi lekárskeho a technického odboru, z ktorých odchádza z krajiny 22 %. To predstavuje výzvu pre rozvoj. Zodpovedajúca strata investícií sa odhaduje na 45 miliónov EUR (OECD, 2017). V roku 2017 získalo akademický titul v zahraničí 13 % slovenských absolventov (priemer EÚ: 3,6 %).

Graf 3 Miery zamestnanosti čerstvých absolventov (vo veku 20 – 34 rokov) podľa úrovne ISCED, 2018

Zdroj: Eurostat, výberové zisťovanie pracovných síl, 2018.

Slovensko zavádza nový zákon o zabezpečovaní kvality vysokoškolského vzdelávania.

Nový rámec zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania (zákon č. 269/2018)²⁴ a zmena zákona o vysokých školách (zákon č. 270/2018) nadobudli účinnosť 1. novembra 2018. Hlavné zmeny sa týkajú nového akreditačného systému a zvýšeného významu procesov zabezpečovania kvality. Vytvorí sa nová Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školstvo (SAAVS). Zmenou sa

²³ Eurostat, UOE, 2017. Online údajový kód: educ_uoe_grad02.

²⁴ Pozri: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2018/269/20180926>.

zjednodušuje proces vytvárania študijných programov a zavádzajú sa interdisciplinárne štúdiá (Eurydice, 2019).

Majú sa vyvíjať profesijne orientované bakalárske študijné programy, za ktoré sa zasadzujú zainteresované strany. V decembri 2018 bola vyhlásená výzva na predkladanie projektov v rámci ESF v oblasti vývoja profesijne orientovaných bakalárskych študijných programov s rozpočtom 15 miliónov EUR²⁵. Za tieto projekty sa dôrazne zasadzovali zamestnávateľi a vyučujúci. Bude nasledovať ďalšia výzva týkajúca sa realizácie programov. Je dôležité, aby SAAVS vyvinula aj akreditačné kritériá a kritériá posudzovania tohto typu programov.

7. Modernizácia odborného vzdelávania a prípravy

Zavádzajú sa opatrenia na zlepšenie schopnosti OVP reagovať na potreby trhu práce a riešiť nedostatky zručností. V roku 2017 bolo do vyššieho sekundárneho OVP celkovo zapísaných 68,9 % študentov (priemer EÚ: 47,8 %). Študenti OVP sú do určitej miery vystavení učeniu sa prácou (12 % v roku 2017 oproti 11 % v roku 2016) – do učebných plánov väčšiny programov sú zahrnuté praktické prvky (UOE, 2017). Miera zamestnanosti čerstvých absolventov OVP sa zvýšila z 81,6 % v roku 2017 na 84,7 % v roku 2018 (priemer EÚ: 79,5 %). NPRVV sa zameriava na prepojenie vzdelávania a odbornej prípravy s trhom práce, najmä poskytovaním financovania pre organizácie zamestnávateľov zapojené do duálneho OVP (odhadovaný ročný rozpočet 987 062 EUR na roky 2018 – 2027) a zvýšením financovania pre školy OVP (odhadom 76 902 604 EUR na to isté obdobie). Postsekundárne programy OVP sa majú rozšíriť a v terciárnom vzdelávaní sa má presadzovať duálne OVP. V rokoch 2019 – 2027 sa 18 008 185 EUR vyčlení na nové pozície kariérových poradcov v centrách výchovného poradenstva. Ministerstvo školstva zmiernilo „vstupné kvóty“ pre žiakov programov OVP zavedené zmenou zákona o OVP z roku 2018 v reakcii na nespokojnosť škôl OVP a rodín. Plánuje sa preskúmanie kvót na základe výsledkov projektu riadenia zručností, ktorý realizuje Slovensko a Cedefop. V NPRVV sa plánuje vynaložiť 20 000 EUR na úpravu profesijných štandardov pre pedagogických zamestnancov a odborníkov na regionálnych školách v školskom roku 2020/2021.

8. Rozvoj vzdelávania dospelých

Vyvíja sa strategickjší prístup k zlepšovaniu zvyšovania úrovne zručností, rekvalifikácie a účasti dospelých na vzdelávaní. Len 8,3 % dospelých nedosiahlo aspoň vyššie sekundárne vzdelanie (priemer EÚ: 21,9 %) (Eurostat, 2018). Zároveň však len 4,0 % dospelých vo veku 25 – 64 rokov v roku 2018 počas posledných 4 týždňov zažilo vzdelávaciu skúsenosť (priemer EÚ: 11,1 %) (Eurostat, 2018). V roku 2017 okolo 1 500 dospelých vo veku viac ako 25 rokov získalo vyššie sekundárne vzdelanie, čo je malý podiel z takmer 272 000 dospelých s nízkym stupňom dosiahnutého vzdelania (Eurostat, 2017). V dôsledku toho bolo zamestnaných len 37,9 % nízkokvalifikovaných dospelých (priemer EÚ: 56,8 %) (Eurostat, 2018). To poukazuje na potrebu značného zvyšovania úrovne zručností a rekvalifikácie. V roku 2019 ministerstvo školstva v spolupráci s OECD začalo projekt národnej stratégie zručností zameraný na zlepšovanie vzdelávania dospelých, úrovni zručností, systémov kvalifikácie, účasti na vzdelávaní, financovania a kariérového poradenstva. Bude nasledovať zákon o celoživotnom vzdelávaní. Implementačný plán NPRVV obsahuje tri úlohy týkajúce sa vzdelávania dospelých:

- i) dokončenie systému kvalifikácií zvýšením ich pružnosti (zavedenie profesijných kvalifikácií) a validácia neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa;
- ii) účasť na druhom cykle PIAAC²⁶;
- iii) analýza účasti dospelých na vzdelávaní, pilotná schéma a následne zavedenie individuálnych vzdelávacích účtov (stanovených na 200 EUR v kombinácii s 25 % odpočtami výdavkov na odbornú prípravu od daňového základu pre zamestnávateľov, s celkovým financovaním 15,64 milióna EUR v rokoch 2020 – 2027).

Prebieha úsilie o zlepšenie vzdelávania dospelých na regionálnej úrovni. V usmerneniach pre programy pre nedostatočne rozvinuté regióny sa osobitná pozornosť venuje zvyšovaniu úrovne zručností a rekvalifikácii. Medzi priority patrí: podpora pre nízkokvalifikovaných pracovníkov,

²⁵ Pozri: <http://www.minedu.sk/27122018-vyzva-na-predkladanie-ziadosti-o-nenavratny-financny-prispevok-na-podporu-prepojenia-vysokoskolskeho-vzdelavania-s-potrebami-praxe-vysoka-skola-pre-prax-oplz-po12018dop131-02/>.

²⁶ Program OECD pre medzinárodné hodnotenie kompetencií dospelých.

mladých ľudí a marginalizovaných Rómskych komunit, aby nadobudli zručnosti relevantné pre trh práce, vytvorenie centra odbornej prípravy zameraného na IT a elektroniku s cieľom prilákať mladých študentov a rekvalifikovať uchádzačov o prácu v Bardejove, založenie regionálneho kampusu OVP v Kežmarku, ktorý bude ponúkať počiatočnú a kontinuálnu odbornú prípravu a kariérové poradenstvo.

9. Bibliografia

Amnesty International (2016), *Amnesty International Report 2015/16 – Slovakia* (Správa Amnesty International, 2015/2016 – Slovensko), <https://www.refworld.org/docid/56d05b1815.html>

Cedefop (pripravované), *Developments in vocational education and training policy in 2015-19: Slovakia* (Vývoj politiky odborného vzdelávania a prípravy v rokoch 2015 – 2019: Slovensko), Cedefop monitoring and analysis of VET policies

Cedefop ReferNet (2018), *Slovakia: National programme for the development of education* (Slovensko: Národný program rozvoja vzdelávania a výchovy), <http://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/slovakia-national-programme-development-education>

Cedefop ReferNet (2019), http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2019/Vocational_Education_Training_Europe_Slovakia_2018_Cedefop_ReferNet.pdf

Rada Európskej únie (2019), odporúčanie Rady, ktoré sa týka národného programu reforiem Slovenska na rok 2019 a ktorým sa predkladá stanovisko Rady k programu stability Slovenska na rok 2018

EASNIE (2018), *European Agency Statistics on Inclusive Education: 2016 Dataset Cross-Country Report* (Európska agentúra pre štatistiku o inkluzívnom vzdelávaní: Správa o dátových súboroch krajiny 2016) (J. Ramberg, A. Lénárt and A. Watkins, eds.), <https://www.european-agency.org/resources/publications/european-agency-statistics-inclusive-education-2016-dataset-cross-country>

Európska komisia/EACEA/EURYDICE (2018), *'Teachers' and School Heads' Salaries and Allowances in Europe – 2016/17'* (Platy a príplatky učiteľov a riaditeľov škôl v Európe – 2016/17), Eurydice Facts and Figures, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teachers-and-school-heads-salaries-and-allowances-europe-201617_en

Európska komisia (2019a), správa o Slovensku 2019, SWD(2019) 1024 final, Brusel, 27. 2. 2019, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-slovakia_sk.pdf

Európska komisia (2019b), index digitálnej ekonomiky a spoločnosti 2019, správa o Slovensku, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/scoreboard/slovakia>

Eurostat (2017), výberové zisťovanie pracovných síl 2017, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-labour-force-survey>

Eurostat (2018), výberové zisťovanie pracovných síl 2018, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-labour-force-survey>

Eurydice (2019), *Eurypedia, National Education Systems – Slovakia* (Eurypedia, vnútroštátne vzdelávacie systémy – Slovensko), https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/slovakia_en

FRA (2016), *Fundamental Rights Report 2016* (Správa o základných právach za rok 2016), https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-fundamental-rights-report-2016-2_en.pdf

Hellebrandt, T. et al. (2019), Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením – Priebežná správa, ministerstvo financií, útvár hodnota za peniaze, dostupné na <https://www.minedu.sk/data/att/14208.pdf>

Hidas, S., Lafférsová, Z. a Machlica, G. (2018), Inklúzia Rómov je celospoločenskou výzvou, Bratislava, IFP, <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=11824>

Ministerstvo školstva (2018a), Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania (NPRVV, 2018 – 27), <https://www.minedu.sk/ministerka-skolstva-predstavila-vychodiska-pre-narodny-program-rozvoja-vychovy-a-vzdelavania/>; <https://www.minedu.sk/17786-sk/narodny-program-rozvoja-vychovy-a-vzdelavania/>

Ministerstvo školstva (2018b), Implementačný plán Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania (2018 – 2019), <https://www.minedu.sk/implementacny-plan-narodneho-programu-rozvoja-vychovy-a-vzdelavania/>

Ministerstvo školstva (2019), Testovanie 5-2018 – Výsledky celoslovenského testovania piatakov, tlačová správa z 31. 1. 2019, dostupné na <https://www.minedu.sk/testovanie-5-2018-%E2%80%93%93-vysledky-celoslovenskeho-testovania-piatakov/>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Inštitút finančnej politiky (2017), Odliv mozgov po slovensky, Komentár, 2017/1 (aktualizované v auguste 2018), <https://www.finance.gov.sk/sk/media/komentare-ifp-uhp/odliv-mozgov-po-slovensky-januar-2017.html>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky (2019), Národný program reforiem Slovenskej republiky 2019, spolu s úplným súborom sprievodných dokumentov predložených vláde, <https://www.finance.gov.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/strategicke-materialy/narodny-program-reforiem/narodny-program-reforiem.html>

OECD (2016), *PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education* [Výsledky PISA 2015 (zväzok I): Excelentnosť a rovnosť vo vzdelávaní], PISA, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>

OECD (2018), *Engaging Young Children: Lessons from Research about Quality in Early Childhood Education and Care, Starting Strong* (Zapojenie mladých detí: poučenia z výskumu kvality vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve, Silný začiatok), <http://dx.doi.org/10.1787/9789264085145-en>

OECD (2019a), *OECD Economic Surveys: Slovak Republic 2019* (Ekonomické prehľady OECD: Slovenská republika 2019), s. 81, https://doi.org/10.1787/eco_surveys-svk-2019-en (vydanie Ekonomického prehľadu OECD pre Slovenskú republiku 2019 – <https://www.oecd.org/slovakia/launch-of-2019-oecd-economic-survey-of-slovak-republic-february-2019.htm>)

OECD (2019b), *TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners* [Výsledky TALIS 2018 (zväzok I): Učitelia a vedenie škôl ako účastníci celoživotného vzdelávania], TALIS, <http://www.oecd.org/education/talis/>

Santiago, P. et al. (2016), 'OECD Reviews of School Resources: Slovak Republic 2015', (Prehľad OECD o zdrojoch v školstve: Slovenská republika 2015), OECD Reviews of School Resources, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264247567-en>

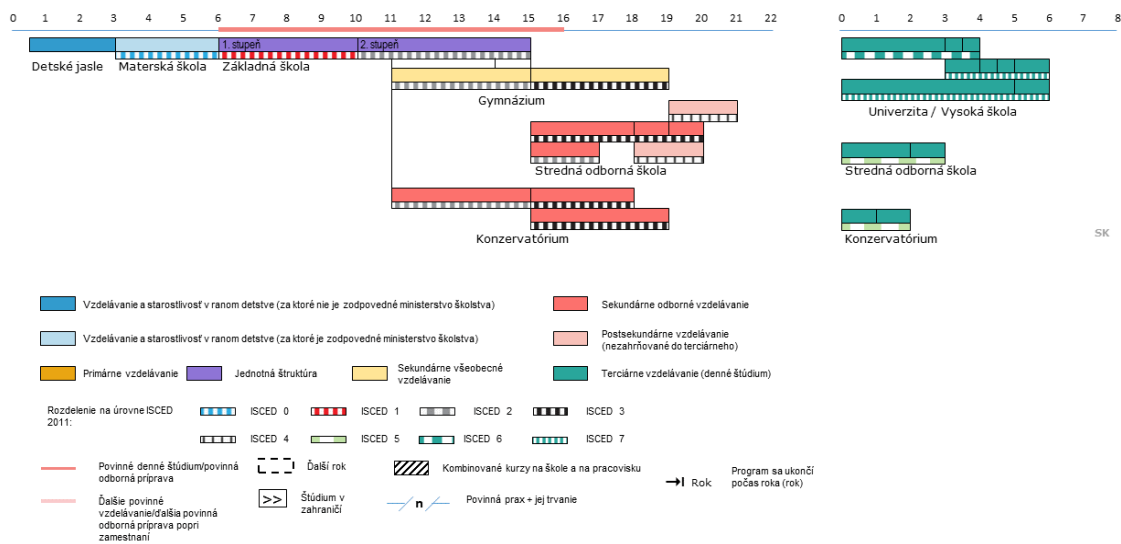
SSI (2016), „Správa o stave vytvárania predpokladov na zabezpečenie inkluzívneho vzdelávania pre žiakov zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia v základných školách“ Štátna školská inšpekcia, Bratislava, https://www.ssi.ba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/SPRAVY/2017/UZP_Inkluzia_ZS_2016_2017.pdf

Vantuch, J., Jelínková, D. (2019), 'Vocational education and training in Europe: Slovakia' (Odborné vzdelávanie a príprava v Európe: Slovensko), Cedefop ReferNet VET in Europe reports 2018, http://www.refernet.sk/images/news/files/SK_2018_Digitalisation_article_draft.pdf; http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2019/Vocational_Education_Training_Europe_Slovakia_2018_Cedefop_ReferNet.pdf

Príloha I: Zdroje kľúčových ukazovateľov

Ukazovateľ	Online údajový kód Eurostatu
Osoby, ktoré predčasne ukončili školskú dochádzku	edat_lfse_14 + edat_lfse_02
Dosiahnuté terciárne vzdelanie	edat_lfse_03 + edat_lfs_9912
Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve	educ_uoe_enra10
Nedostatočné výsledky v čítaní, matematike a prírodovedných predmetoch	OECD (PISA)
Miera zamestnanosti čerstvých absolventov	edat_lfse_24
Účast dospelých na vzdelávaní	trng_lfse_03
Verejné výdavky na vzdelávanie ako percento HDP	gov_10a_exp
Výdavky na verejné a súkromné inštitúcie na študenta	educ_uoe_fini04
Vzdelávacia mobilita:	
– absolventi s akademickým titulom získaným v rámci mobility	Výpočet JRC na základe údajov Eurostatu/UIS/OECD
– absolventi s kreditmi získanými v rámci mobility	

Príloha II: Štruktúra vzdelávacieho systému

Zdroj: Európska komisia/EACEA/EURYDICE, 2018. Štruktúra európskych vzdelávacích systémov v rokoch 2018/2019: Schematické diagramy. Skutočnosti a číselné údaje, sieť Eurydice. Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie.

Pripomienky a otázky k tejto správe sú vítané a možno ich zaslať e-mailom na adresu:

Sylwia SITKA

[Sylwia Sitka@ec.europa.eu](mailto:Sylwia.Sitka@ec.europa.eu)

alebo

EAC-UNITE-A2@ec.europa.eu

Zhrnutie

Hlavné body nadnárodnej analýzy

Hlavné body analýzy jednotlivých krajín

Zhrnutie

Spomedzi všetkých faktorov v školskom prostredí sa najväčší vplyv na výsledky vzdelávania študentov pripisuje učiteľom. Zároveň sa na učiteľov vynakladá viac ako 60 %²⁷ verejných výdavkov na vzdelávanie v EÚ. Akékoľvek politické úsilie zamerané na zlepšenie výsledkov vzdelávania – alebo efektívnosti vzdelávania a odbornej prípravy – musí riadne zohľadňovať úlohu učiteľov a hľadať spôsoby, ako im pomôcť vyniknúť v ich náročnom povolání. Nové zistenia prieskumu TALIS organizácie OECD vnášajú do otázky učiteľov viac svetla. Údaje nedávneho prieskumu slúžia ako zdroj informácií pre Monitor vzdelávania a odbornej prípravy za rok 2019, ktorý obsahuje špecializovanú analýzu školských učiteľov v EÚ. Nové zistenia prieskumu TALIS 2018, ktorý je jedinečným zdrojom informácií o motiváciách, celoživotnom vzdelávaní a profesijnej dráhe učiteľov, môžu pomôcť tvorcom politik vyžiť plný potenciál učiteľov prostredníctvom predchádzania problémom a ich riešením.

Po časti venovanej učiteľom monitor za rok 2019 pokračuje analýzou súčasných cieľov prijatých Radou Európskej únie v medziach strategického rámca pre európsku spoluprácu vo vzdelávaní a odbornej príprave 2020 („referenčné hodnoty EÚ“). Táto časť správy predstavuje najnovšie údaje o účasti na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve, predčasnom ukončení vzdelávania a odbornej prípravy, dosahovaní terciárneho vzdelania, nedostatočnom rozvíjaní základných zručností, miere zamestnanosti čerstvých absolventov, vzdelávaní dospelých a o vzdelávacej mobilite v súvislosti s vysokoškolským vzdelávaním. Monitor za rok 2019 ďalej ponúka analýzu ukazovateľov vzdelávania používaných v iných etablovaných či nových prioritách vrátane podnikateľského vzdelávania, digitálneho vzdelávania a viacjazyčnosti. Správa sa končí časťou, v ktorej sa analyzujú verejné investície do vzdelávania a odbornej prípravy.

Základ vzdelávania: učelia

V celej EÚ vzdelávacie systémy čelia množstvu problémov týkajúcich sa učiteľov. Niekoľko krajín už trápí (alebo od toho nemajú ďaleko) nedostatok učiteľov, a to buď celkovo, v konkrétnych predmetoch (zvyčajne ide o predmety v oblasti vedy, technológie, inžinierstva a matematiky), alebo v konkrétnych geografických oblastiach. Spolu 23 krajín EÚ, ktoré sa zúčastnili na prieskume TALIS 2018, bude vzhľadom na podiel učiteľov vo veku od 50 rokov musieť v nasledujúcom desaťročí alebo podobnom časovom rámci obmeniť približne tretinu svojej učiteľskej populácie. Najmenej päť krajín EÚ bude musieť v rovnakom období obmeniť približne polovicu svojich učiteľov na sekundárnom stupni vzdelávania (Taliansko, Bulharsko, Litva, Estónsko, Grécko a Lotyšsko; v Taliansku, Bulharsku a Litve platí to isté aj v prípade učiteľov základných škôl).

Úspešná obmena populácie učiteľov si vyžaduje kroky v oblasti kľúčových faktorov, ktorými sú napr. počet študentov, ktorí sa rozhodnú pre učiteľské štúdium, počet nových učiteľov začínajúcich v danom povolání či počet učiteľov, ktorí prestanú pracovať. Ak chceme vyriešiť tento problém, je potrebné zvýšiť príťažlivosť učiteľského povolania a ponúknuť dobré pracovné podmienky na sústavnú profesijnú činnosť.

Podľa údajov z prieskumu iba 18 % učiteľov na druhom stupni základných škôl v EÚ považuje svoje povolání za spoločensky uznávané. Čím majú dlhšiu pedagogickú prax, tým viac sa toto číslo znižuje. Podobne sa v niektorých krajinách EÚ významne znižuje aj podiel učiteľov s dlhšou praxou, ktorí by sa opätovne rozhodli pre učiteľské povolání. Samostatnou výzvou je celkovo pritiahnúť

²⁷ Výpočet GR EAC týkajúci sa všeobecnej štatistiky Eurostatu v oblasti verejných financií za referenčný rok 2017 (gov_10a_exp).

k učiteľskému povolaniu mužov, a to najmä v prípade základného vzdelávania, kde podiel učiteľiek dosahuje 85 %, a predprimárneho vzdelávania, kde podiel učiteľiek dosahuje 96 %.

Platy učiteľov sú nie vždy porovnateľné s platmi iných rovnako kvalifikovaných odborníkov. Spomedzi krajín EÚ, ktoré majú dostupné údaje, v štyroch krajinách (Česko, Slovensko, Taliansko a Maďarsko) učelia zarábajú na všetkých stupňoch vzdelávania menej ako 80 % toho, čo zarábajú iní vysokoškolsky vzdelaní pracovníci. Vo väčšine členských štátov učelia na základnom stupni vzdelávania (a najmä v predškolských zariadeniach) zarábajú menej ako učelia na sekundárnom stupni vzdelávania. Na sekundárnom stupni vzdelávania je zákonom stanovená mzda učiteľov vyššia na stredných školách ako na druhom stupni základných škôl.

Existuje tiež nedostatok učiteľov so špecifickými profilmi. Takmer 40 % riaditeľov na druhom stupni základných škôl v EÚ tvrdí, že nedostatok učiteľov, ktorí by učili študentov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, bráni kvalitnej výučbe na ich škole. Riaditelia tiež poukazujú na nedostatok učiteľov, ktorí majú kompetencie na výučbu v multikultúrnom alebo viacjazyčnom prostredí (najväčší nedostatok takýchto učiteľov je vo Francúzsku, v Taliansku a Portugalsku) a na výučbu študentov zo sociálne a ekonomicky znevýhodnených rodín (najväčší nedostatok týchto učiteľov je vo Francúzsku, v Taliansku a Portugalsku). Tento druhý spomínaný nedostatok spôsobujú zmeny (technológia, rôznorodosť žiakov v triedach) a poukazuje na potrebu zlepšenia (počítačovej i priebežnej) odbornej prípravy.

Okrem toho vzhľadom na vývoj v oblasti technológií a demografie učelia potrebujú viac ako kedykoľvek predtým nové zručnosti vrátane tých zručností, ktoré pomáhajú zvládať kultúrnu a jazykovú rozmanitosť v školskej triede, vyučovať v technicky vyspelom prostredí a uplatňovať učebné postupy založené na spolupráci. Zatiaľ čo 92 % učiteľov uvádza pravidelnú účasť na možnostiach profesijného rozvoja, 21 % učiteľov vyjadrilo ďalšiu potrebu odbornej prípravy týkajúcej sa vzdelávania študentov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, 16 % učiteľov uvádza, že je okrem toho potrebná odborná príprava v oblasti využívania informačných a komunikačných technológií (IKT) pri výučbe, a približne 13 % uvádza ďalšiu potrebu odbornej prípravy v oblasti vzdelávania vo viacjazyčnom a multikultúrnom prostredí.

Miera účasti na vzdelávaní a počet osôb s ukončeným vzdelaním rastú: hlavné úspechy za posledné desaťročie

V poslednom desaťročí EÚ zaznamenala masívny nárast absolventov s ukončeným terciárnym vzdelaním a splnila svoj cieľ, ktorým bolo dosiahnuť, aby v populácii vo veku od 30 do 34 rokov bolo aspoň 40 % absolventov terciárneho vzdelávania v porovnaní s 32 % v roku 2009. Napriek tomuto nárastu existujú v otázke dosiahnutého vzdelania jasné vzorce nerovností. Priemerná miera ukončeného terciárneho vzdelania je napríklad vyššia u žien (45,8 %) ako u mužov (35,7 %) a tento nepomer sa v posledných rokoch neustále zvyšuje. Ženy zvyčajne ukončujú terciárne vzdelávanie skôr ako muži. Nerovnosť sa prejavuje aj v prípade mladých dospelých narodených vo vykazujúcej krajine alebo v ktoromkoľvek inom členskom štáte EÚ, ktorí dosahujú vzdelanie vo vyššej miere (41,0 %) ako ich rovesníci z tretích krajín (35,8 %). Prehľad politických opatrení, ktorých cieľom je zvýšiť mieru ukončeného terciárneho vzdelania, však ukazuje, že menej ako polovica krajín EÚ si stanovila konkrétne ciele na podporu účasti nedostatočne zastúpených skupín na vysokoškolskom vzdelávaní, ako sú napríklad ľudia so zdravotným postihnutím, migranti alebo študenti zo znevýhodneného prostredia.

Účasť detí vo veku od 4 rokov na predprimárnom vzdelávaní sa rozšírila a v súčasnosti je takmer úplne bežná. Účasť detí vo veku od 3 rokov na vzdelávaní v ranom detstve je takisto vysoká. Vo všeobecnej populácii je táto miera na úrovni 90 %, v skupine detí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením je však nižšia a dosahuje 77,8 %. Zistilo sa, že účasť na vzdelávaní v ranom veku života je prospešná pre dosahovanie lepších výsledkov vzdelávania v neskoršom veku, a to najmä v prípade detí zo sociálne a ekonomicky znevýhodnených rodín. Je potrebné zaoberať sa otázkou zabezpečenia rovnakého prístupu k vzdelávaniu v ranom veku.

Odkedy v roku 2009 začal fungovať rámec EÚ pre spoluprácu vo vzdelávaní a odbornej príprave, výrazne sa znížil podiel mladých dospelých, ktorí predčasne ukončujú školskú dochádzku bez toho, aby dosiahli aspoň stredoškolské vzdelanie. Na úrovni EÚ sa však tento proces po roku 2016 zastavil. Ak porovnáme roky 2016 a 2018, v rámci tohto ukazovateľa sa dosiahol pokrok vo veľkých krajinách, ako je Španielsko alebo Poľsko, ako aj v iných krajinách, ako je Rumunsko, Holandsko a Portugalsko. Sprewádzal ho však negatívny vývoj v iných krajinách, napríklad v Taliansku, vo Švédsku, v Dánsku, na Slovensku a v Estónsku (v zostupnom poradí podľa počtu obyvateľov). V posledných dvoch rokoch sa miera predčasného ukončenia školskej dochádzky navyše zvýšila aj v prípade mladých dospelých narodených v EÚ (v rokoch 2016 a 2017), aj u tých, ktorí sa narodili mimo EÚ (v rokoch 2017 a 2018). Zníženie miery predčasného ukončenia štúdia zostáva pre EÚ prioritou a cieľom, pretože tí, ktorí ukončia vzdelávanie a odbornú prípravu pred získaním maturitného vysvedčenia, budú mať ťažkosti s nižšou mierou zamestnanosti a nižšou mierou účasti na vzdelávaní dospelých.

Hlavná výzva na nasledujúce desaťročie: zlepšenie výsledkov vzdelávania v škole a zvýšenie účasti dospelých na vzdelávaní

Účasť na vzdelávaní sa dá merať na základe údajov o zápisoch, kvalifikáciách alebo výkonnostných testoch. Výkonnostné testy ukazujú, že zníženie počtu neprospievajúcich detí vo veku 15 rokov, ktoré by na splnenie cieľa EÚ malo byť najviac na úrovni 15 % do roku 2020²⁸, zostáva problémom, a to najmä v prípade žiakov zo znevýhodneného sociálno-ekonomického prostredia. Neschopnosť riešiť základné úlohy v oblasti matematiky, čítania alebo prírodných vied vo veku 15 rokov ovplyvňuje možnosti jednotlivcov pokračovať v štúdiu, nájsť si v neskoršom veku zamestnanie a udržať si ho, vyrovnáť sa s rýchlymi technologickými zmenami a rozvíjať sa ako občan. V rokoch 2012 až 2015 sa EÚ v skutočnosti posunula ešte ďalej od splnenia tohto cieľa. Približne pätina žiakov v EÚ nedokáže splniť základné úlohy v oblasti čítania a v oblasti prírodných vied a matematiky je ich počet ešte mierne vyšší (údaje za rok 2015). Napriek menej priaznivým, či dokonca až nepriaznivým východiskovým podmienkam približne štvrtina sociálno-ekonomicky znevýhodnených žiakov narodených v inej krajine dokáže zvládať akademické nároky. Medzi individuálne faktory súvisiace s vyššou húževnatosťou patria vysoké akademické očakávania a neopakovanie ročníka, zatiaľ čo nezáujem o školu (napríklad neúčasť na hodinách a užívanie návykových látok) sa spája so schopnosťou zvládať akademické nároky v negatívnom zmysle. Na úrovni škôl sú faktory ako hodnotenie škôl, spájanie výsledkov študentských testov do súvislosti s výkonom učiteľov, primerané zabezpečovanie študijných miestností a obklopanie sa žiakmi s vyšším sociálno-ekonomickým statusom všetko faktormi pozitívne súvisiacimi so zvládaním nárokov.

V posledných rokoch došlo v EÚ k obmedzenému nárastu podielu dospelých, ktorí sa zúčastňujú na vzdelávaní a odbornej príprave počas posledných štyroch týždňov – z 9,5 % v roku 2008 na 11,1 % v roku 2018. Prakticky vo všetkých krajinách EÚ pritom ľudia s nízkou kvalifikáciou vo vzdelaní alebo úplne bez nej (teda tí, ktorí potrebujú prístup k vzdelávaniu najviac) sú práve tí, ktorí s najväčšou pravdepodobnosťou nečerpajú výhody v podobe vzdelávania. Pokiaľ ide o účasť dospelých na vzdelávaní, záleží na veku a dosiahnutom vzdelaní. Mladí dospelí (vo veku od 25 do 34 rokov) sa zúčastňujú na vzdelávaní s viac než štvornásobnou pravdepodobnosťou ako ľudia vo veku od 55 do 64 rokov. Podobne aj tí, ktorí ukončili terciárny stupeň vzdelávania, sa na vzdelávaní zúčastňujú viac ako štyrikrát častejšie než tí, ktorí majú iba maturitné vysvedčenie.

Rozvoj kompetencií pre budúci život a zamestnanie

Výskum už dlhodobo preukazuje pozitívne prínosy toho, ak je človek schopný študovať v zahraničí. Nadnárodná vzdelávacia mobilita je spojená s budúcou mobilitou, vyššími príjmami a nižším rizikom nezamestnanosti. „Zabezpečenie vzdelávacej mobility pre všetkých“ je jeden z cieľov

²⁸ Údaje pre túto referenčnú hodnotu pochádzajú z prieskumu Programu pre medzinárodné hodnotenie žiakov (PISA) organizácie OECD. Študenti, ktorých bodové hodnotenie nedosahuje úroveň 2, sú považovaní za neprospievajúcich.

európskeho vzdelávacieho priestoru²⁹. V roku 2017 „bolo mobilných“ 11,6 % absolventov vysokých škôl, čo znamená, že študovali čiastočne alebo úplne v zahraničí. Približne 8 % absolventov bolo v zahraničí krátkodobo, zatiaľ čo 3,6 % absolventov dokončilo štúdium v inej krajine. Prostredníctvom programu Erasmus+ sa podporila približne polovica krátkodobých študijných pobytov absolventov z EÚ v zahraničí. Celkovo vysoký podiel mobilných absolventov má Luxembursko, Cyprus, Holandsko a Fínsko (v zostupnom poradí). Pokiaľ ide o mobilitu smerujúcu dovnútra, vyjadrenú počtom študentov prichádzajúcich do krajiny na isté obdobie štúdia, možno ju chápať ako mieru atraktívnosti vzdelávacieho systému. Na čele tohto ukazovateľa stojí Spojené kráľovstvo – v percentuálnom vyjadrení počtu absolventov, ktorí do tejto krajiny prišli vyštudovať, aj v absolútnych číslach.

Existuje niekoľko kľúčových kompetencií (alebo kombinácia vedomostí, zručností a postojov), ktoré môžu podporiť životné príležitosti jednotlivca a aj ľahší prechod na trh práce a vyhliadky na zamestnanie. Napríklad účasť na vzdelávaní v oblasti podnikania zvyšuje pravdepodobnosť zapojenia sa do podnikateľských aktivít v neskoršom veku v priemere o 35 %. Z týchto 35 % je nárast o 7 percentuálnych bodov spôsobený tým, že účastníci lepšie vnímajú svoje podnikateľské zručnosti. Dostupné údaje však ukazujú, že účasť na vzdelávaní v oblasti podnikania v EÚ je väčšinou dobrovoľná a povinná je len v niekoľkých krajinách.

Potenciál digitálnych technológií pre zdokonaľovanie vzdelávacích postupov navyše brzdia problémy, ktorým vzdelávacie systémy stále čelia. Aby školy úspešne prešli digitálnou transformáciou, musia podporovať digitálne zručnosti učiteľov na pedagogické účely, navrhovať inovačné pedagogické prístupy a poskytovať digitálne vybavenie a lepšiu pripojiteľnosť. Je potrebné zaviesť budovanie kapacít digitálneho hodnotenia pre študentov, učiteľov, školy a vzdelávacie systémy.

Vyhliadky jednotlivcov na zamestnanie môže navyše zlepšiť schopnosť rozprávať niekoľkými rečami. Celkovo sa v Európe od roku 2005 do roku 2015 počet žiakov, ktorí absolvovali povinnú výučbu jazykov, zvýšil v základnom aj sekundárnom vzdelávaní. Pokiaľ ide o základné vzdelávanie, v roku 2014 sa učilo aspoň jeden cudzí jazyk 83,7 % žiakov základných škôl v porovnaní so 67,3 % takmer pred desiatimi rokmi. Na druhom stupni základných škôl sa v roku 2015 učilo v škole dva jazyky 59 % žiakov v porovnaní so 46,7 % v roku 2005.

Miera zamestnanosti čerstvých absolventov sa v EÚ po dosiahnutí najnižšej úrovne v roku 2013 (75,4 %) neustále zvyšuje. V roku 2018 bola na úrovni 81,6 % a v súčasnosti sa blíži k úrovni pred krízou v roku 2008, keď dosahovala 82 %. Niektoré krajiny však stále trpia dôsledkami krízy v oblasti zamestnateľnosti čerstvých absolventov. Ide najmä o Grécko a Taliansko, ktorých miera zamestnanosti čerstvých absolventov sa nachádza približne na úrovni 55 %. Absolventi stredných škôl s kvalifikáciou všeobecného zamerania majú v porovnaní s absolventmi stredných škôl s odbornou kvalifikáciou ťažší prechod na trh práce (66,3 % oproti 79,5 %). Miera zamestnanosti absolventov terciárneho vzdelávania bola v roku 2018 na úrovni 85,5 %.

²⁹ V novembri 2017 sa vedúci predstavitelia EÚ stretli v Göteborgu, aby rokovali o sociálnom rozmere Európy vrátane vzdelávania a kultúry. V rámci diskusie o budúcnosti Európy predstavila Komisia svoju víziu a konkrétne kroky na vytvorenie európskeho vzdelávacieho priestoru do roku 2025. Jedným z hlavných cieľov európskeho vzdelávacieho priestoru je „zabezpečenie vzdelávacej mobility pre všetkých“, a to stavaním na pozitívnych skúsenostiach s programom Erasmus+ a Európskym zborom solidarity a zvyšovaním účasti na nich, ako aj vytvorením študentského preukazu EÚ s cieľom ponúknuť nový používateľsky ústretový spôsob ukladania informácií o osobných študijných záznamoch. Medzi ďalšie opatrenia na podporu mobility v rámci európskeho vzdelávacieho priestoru patrí začatie nových procesov na zabezpečenie vzájomného uznávania diplomov, zlepšenie výučby jazykov, vytvorenie siete európskych univerzít a podpora učiteľov a ich mobility.

Verejné investície do vzdelávania

Členské štáty EÚ v roku 2017 investovali do svojich vzdelávacích systémov v priemere 4,6 % svojho hrubého domáceho produktu (HDP). Tento podiel sa v posledných pár rokoch mierne, ale neustále znižuje, klesol zo 4,9 % v roku 2014. Krajiny EÚ v priemere vynakladajú približne tretinu svojich verejných výdavkov na vzdelávanie v predprimárnom a základnom vzdelávaní, 41 % výdavkov na sekundárne vzdelávanie a 15 % výdavkov na terciárne vzdelávanie. Ak sa pozrieme na rôzne sektory vzdelávania, skutočné výdavky na sekundárne a postsekundárne vzdelávanie sa znížili (o 1,3 % od roku 2016 do roku 2017) a v sektore predprimárneho a základného vzdelávania sa zvýšili (o 1,4 %) rovnako ako v sektore terciárneho vzdelávania (o 1,7 %).

Doterajšie trendy v oblasti výdavkov na vzdelávanie boli do značnej miery nezávislé od demografického vývoja, až na čiastočnú výnimku, pokiaľ ide o výdavky na terciárne vzdelávanie. V dôsledku predpokladaného poklesu obyvateľstva v školskom veku v mnohých krajinách EÚ sa aj napriek stálej úrovni výdavkov na vzdelávanie pravdepodobne zvýšia výdavky na študenta.

Hlavné informácie o jednotlivých krajinách

Belgicko

Flámske spoločenstvo (BE fl) v septembri 2019 zavedie reformy na všetkých úrovniach vzdelávania vrátane duálneho vzdelávania. Francúzske spoločenstvo (BE fr) bude tiež zavádzať školské reformy. Tie začnú zmenami v riadení, nasledovať bude nový rozšírený spoločný učebný plán a reforma počiatočného vzdelávania učiteľov od septembra 2020. Výdavky na vzdelávanie v Belgicku patria medzi najvyššie v EÚ, ale výsledky vzdelávania sú pomerne slabé, čo naznačuje priestor na zvýšenie efektívnosti a účinnosti. V záujme zníženia nerovnosti a zlepšenia výsledkov potrebujú učitelia väčšiu podporu so zvládaním rozmanitosti v triede. Miera absolventov s dosiahnutým terciárnym vzdelaním je vysoká, ale pretrvávajú rozdiely medzi regiónmi a skupinami.

Bulharsko

Modernizácia systému vzdelávania a odbornej prípravy pokračuje, no jeho kvalita, relevantnosť z hľadiska trhu práce a inkluzívnosť zostávajú naďalej problematické. Demografické trendy a zvyšujúci sa nedostatok zručností naznačujú, že Bulharsko musí lepšie investovať do zručností svojej súčasnej a budúcej pracovnej sily. Potreba zvyšovania úrovne zručností a rekvalifikácie dospeléj populácie je vysoká, no účasť na vzdelávaní dospelých je nízka. Uznatie učiteľského povolania je nízke a pedagogická pracovná sila starne. S cieľom zvýšiť príťažlivosť tohto povolania sa zvyšujú platy. Podnikli sa kroky na zvýšenie relevantnosti odborného vzdelávania a prípravy (OVP) pre trh práce.

Česko

Česko naďalej zvyšuje relevantnosť odborného vzdelávania a prípravy pre potreby trhu práce. Orgány dobre využívajú finančné prostriedky EÚ na podporu reforiem. Inkluzívne vzdelávanie napreduje, ale opatrenia zamerané na Rómov zostávajú obmedzené. Atraktivnosť učiteľského povolania zostáva nízka.

Chorvátsko

Priebieha pilotné zavádzanie reformy učebného plánu a ambiciózne prípravy na jej úplnú realizáciu. V oblasti odborného vzdelávania a prípravy sa dejú reformy. Účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve brzdí nedostatok učiteľov a zariadení. Plány na predĺženie veľmi krátkeho priemerného vyučovacieho času by mohli pomôcť zlepšiť slabé výsledky vzdelávania.

Cyprus

Učiteľské povolanie je veľmi atraktívne. Reformy zamerané na jeho modernizáciu sú sľubné, je však potrebné, aby sa udržiavali a rozširovali. Zavádzajú sa reformy na podporu kvalitného verejného vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve. Poskytovanie takéhoto vzdelávania a starostlivosti však nie je v ranom veku dostatočné. Miera absolventov s dosiahnutým terciárnym vzdelaním sa opäť zvýšila, ale nedostatočné využívanie zručností zostáva výzvou vzhľadom na osobitosti cyperského trhu práce. Prijali sa opatrenia na zlepšenie odborného vzdelávania a prípravy a vzdelávania dospelých, ale atraktivnosť oboch sektorov a účasť na nich zostávajú nízke.

Dánsko

Vďaka zmenám je univerzitné vzdelávanie flexibilnejšie a priaznivé pre trh práce, stále však pretrváva potreba ďalších absolventov v oblasti vedy, technológie, inžinierstva a matematiky (STEM). Objem učňovskej prípravy sa zväčšil a prijímajú sa opatrenia na podporu vzdelávania dospelých. Znížené výdavky na vzdelávanie majú vplyv na školy a univerzity. Pokiaľ ide o výsledky vzdelávania mladých ľudí s migrantským pôvodom, existujú výrazné miestne rozdiely.

Estónsko

Estónsko vypracúva stratégiu v oblasti vzdelávania na roky 2021 až 2035, ktorej cieľom bude priniesť do vzdelávacieho systému postupné zmeny, aby bol schopný reagovať na zmeny na trhu práce a v spoločnosti. Z dôvodu demografických trendov a obmedzenej schopnosti systému vzdelávania a odbornej prípravy reagovať na potreby trhu práce je zladenie ponuky zručností a dopytu po pracovnej sile aj naďalej problematické. Starnutie učiteľskej populácie spolu s nízkou príťažlivosťou učiteľského povolania predstavujú pre fungovanie vzdelávacieho systému dlhodobý problém. Účasť na vzdelávaní dospelých dosiahla rekordnú úroveň, ale potreba zvyšovania úrovne zručností a rekvalifikácie zostáva vysoká.

Fínsko

Aj keď je učiteľstvo prestížnym a atraktívnym povoláním, v materských školách a v oblasti vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je nedostatok učiteľov. Došlo k určitému nárastu rozdielov vo vzdelávaní a výdavky na vzdelávanie poklesli. Cieľom nových politických opatrení je zlepšiť kvalitu, efektívnosť a internacionalizáciu vysokoškolského vzdelávania. Dopyt po absolventoch z odboru informačných a komunikačných technológií (IKT) je vysoký a je ťažké ho naplniť. Prebieha zavádzanie reformy v oblasti odborného vzdelávania a prípravy a plánujú sa reformy zamerané na podporu vzdelávania dospelých.

Francúzsko

Pokračuje práca na zlepšovaní výsledkov vzdelávania a znižovaní nerovností, pričom sa učiteľom poskytuje podpora a prijímajú sa finančné opatrenia. Novým zákonom o vzdelávaní sa rozširuje povinná školská dochádzka a odborná príprava na vek od 3 do 18 rokov. Orgány čelia výzve týkajúcej sa súbehu urýchleného tempa reforiem a potreby konzultovať so zainteresovanými stranami, aby sa zabezpečila primeraná zodpovednosť jednotlivých strán a optimálny dosah opatrení. Zavádzanie reformy v oblasti odborného vzdelávania a prípravy je v plnom prúde.

Grécko

Učiteľské povolanie je v Grécku veľmi príťažlivé, ale chýbajú príležitosti a stimuly na zvýšenie profesionálnosti. Výdavky na vzdelávanie sú nižšie ako vo väčšine krajín EÚ a väčšinou sa vynakladajú na platy. Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky sa znovu znížila, a to najmä vo vidieckych oblastiach. Nájdenie zamestnania po ukončení vzdelávania zostáva naďalej náročné, a to aj pre vysokokvalifikované osoby. Zavádzajú sa opatrenia na boj proti úniku mozgov v prípade absolventov terciárneho vzdelávania, ale internacionalizácia gréckych univerzít je nedostatočne rozvinutá.

Holandsko

Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky je pod hodnotou vnútroštátneho cieľa vyplývajúceho zo stratégie Európa 2020, mierne sa však zvýšila. Holandsko čelí rastúcemu nedostatku učiteľov v základnom aj sekundárnom vzdelávaní. Cieľom dohôd o kvalite na roky 2019 – 2022 je zlepšiť kvalitu odborného vzdelávania a prípravy. Holandské terciárne vzdelávanie čoraz viac priťahuje zahraničných študentov.

Írsko

Írsko má pevný rámec na zabezpečenie vysokokvalifikovaných učiteľov a ďalšie plány na uspokojenie nových potrieb vrátane nedostatku učiteľov. Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky naďalej klesá a účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve majú podporiť nové vnútroštátne systémy. Napriek zvýšeným verejným výdavkom na vzdelávanie investície do vysokoškolského vzdelávania vzhľadom na rastúci počet študentov nepostačujú. Írsko realizuje iniciatívy zamerané na zvyšovanie úrovne zručností a účasti dospelých na vzdelávaní a odbornej príprave, ale počet dospelých s nízkou úrovňou zručností je v populácii naďalej pomerne vysoký.

Litva

Súčasný trendy v populácii študentov a učiteľskej obci si vyžadujú komplexnú stratégiu riadenia ponuky a dopytu učiteľov. Zlepšovanie kľúčových kompetencií a relevantných zručností zostáva prioritou na všetkých úrovniach. Ďalší rozvoj systémov monitorovania a hodnotenia môže pomôcť zvýšiť kvalitu vzdelávania a odbornej prípravy. Zaviedli sa opatrenia na zvýšenie celkovej efektívnosti vzdelávacieho systému, je však potrebné vyvinúť ďalšie úsilie na zabezpečenie ich vykonávania. Chýbajú politické opatrenia na riešenie nízkej účasti na vzdelávaní dospelých.

Lotyšsko

Lotyšsko už splnilo svoje ciele v oblasti vzdelávania vyplývajúce zo stratégie Európa 2020 a prekročilo ich. Lotyšsko by malo dosiahnuť ďalšie zlepšovanie výsledkov vzdelávania prostredníctvom nového učebného plánu založeného na schopnostiach, posilneného individuálneho prístupu k rizikovým študentom a podpory začlenenia študentov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Počet študentov v odbornom vzdelávaní a príprave (OVP) aj miera zamestnanosti absolventov OVP sa zvyšujú, hoci oba ukazovatele stále zostávajú pod priemerom EÚ. Vo vysokoškolskom vzdelávaní je vítané postupné zvyšovanie investícií a postupné zmeny v zabezpečovaní kvality, no sektor zostáva fragmentovaný a medzinárodná konkurencieschopnosť nízka.

Luxembursko

Flexibilnejšie požiadavky v rámci výberového konania na prijímanie učiteľov do vzdelávania v ranom detstve a základného vzdelávania prilákali v roku 2018 viac uchádzačov. Výkon žiakov je silne ovplyvnený ich schopnosťou zvládnuť trojjazyčný systém. Reforma procesu odborného zamerania na konci základného vzdelávania možno zastavila trend, v rámci ktorého bolo mnoho žiakov vedených k najnižšej úrovni sekundárneho vzdelávania. Miery zamestnanosti čerstvých absolventov sú na všetkých úrovniach vzdelávania významne vyššie, ako je priemer EÚ.

Maďarsko

Nedávnymi opatreniami sa zvýšila úroveň kvalifikácie zamestnancov v oblasti vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve. Posilnili sa opatrenia na znižovanie rozdielov vo výsledkoch žiakov. Podmienky prijímania na vysoké školy sa sprísnil. Cieľom novej strednodobej stratégie je modernizácia odborného vzdelávania a prípravy a vzdelávania dospelých.

Malta

Pracuje sa na zlepšovaní kvality výučby a príťažlivosti povolania. Kľúčovými výzvami sú zlepšenie kvality investícií do vzdelávania a rozvoj monitorovania a hodnotenia. Zvýšená účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve a nový systém sekundárneho vzdelávania môžu pomôcť znížiť počet osôb, ktoré predčasne ukončujú školskú dochádzku. Zatiaľ čo účasť na terciárnom vzdelávaní stúpa, jeho relevantnosť pre trh práce je stále problematická.

Nemecko

Nemecko na ďalšie desaťročie ohlásilo významné investície v oblasti digitalizácie, vysokoškolského vzdelávania a výskumu, ale aj v oblasti školského vzdelávania. Nemecko sa pripravuje na zásadnú zmenu v zručnostiach svojej pracovnej sily vykonávaním digitálnych iniciatív a prehodnocovaním systému vzdelávania dospelých. Učiteľská obec starne a Nemecko čelí problému týkajúcemu sa obmeny veľkého počtu učiteľov. Mladí ľudia zo znevýhodneného sociálno-ekonomického prostredia a/alebo s migrantským pôvodom naďalej zaostávajú v dosahovaní vzdelania.

Poľsko

Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky naďalej klesá a účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve u detí do 3 rokov zostáva nízka. Začala sa reforma vysokoškolského vzdelávania, ktorá priniesla zásadné zmeny vo fungovaní inštitúcií

vysokoškolského vzdelávania. Zavádzanie zmien školského systému z roku 2017 spôsobuje problémy v organizačnej a finančnej oblasti a v oblasti učebných plánov. Ďalšie problémy sa týkajú učiteľských plátov, vznikajúceho nedostatku učiteľov a počiatočnej a ďalšej odbornej prípravy. Účasť na vzdelávaní dospelých zostáva nízka.

Portugalsko

Učitelia sú spokojní so svojou prácou, ale starnúca populácia učiteľov, vysoký podiel dočasných zamestnancov a nedostatky v oblasti zaškoľovania a kontinuálneho profesijného rozvoja sú naďalej problematické. Investície do modernizácie infraštruktúry sú nedostatočné, najmä pokiaľ ide o vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve v metropolitných oblastiach. Regionálne rozdiely vo výsledkoch vzdelávania, v miere opakovania ročníka a predčasného ukončenia školskej dochádzky sa zlepšujú. Zvýšila sa miera absolventov s dosiahnutým terciárnym vzdelaním, ale dopyt z podnikateľského prostredia po odborníkoch v oblasti IKT prevyšuje ponuku. Podiel nízkokvalifikovaných dospelých je pomerne vysoký, zatiaľ čo účasť na vzdelávaní dospelých zostáva nízka.

Rakúsko

Aby sa predišlo nedostatku učiteľov, Rakúsko potrebuje prilákať dostatok študentov na počiatočné vzdelávanie učiteľov a zlepšiť kontinuálny profesijný rozvoj. Cieľom investícií do vysokoškolského vzdelávania je zlepšenie študijného prostredia. Zlepšenie digitálnej kompetencie je prioritou systému vzdelávania a odbornej prípravy. Ukončené nedávne reformy môžu oslabiť úsilie o integráciu študentov s migrantským pôvodom a zlepšenie výsledkov vzdelávania študentov zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Rumunsko

Boli predložené konkrétne návrhy zásadnej reformy systému vzdelávania a odbornej prípravy. Na zavedenie reformy je potrebné podniknúť jasné kroky. Verejné výdavky na vzdelávanie sú v porovnaní s EÚ nízke, zatiaľ čo potreba investícií v tomto sektore je vysoká. Akákoľvek zásadná reforma bude pravdepodobne vyžadovať ďalšie financovanie spojené s účinnejšími mechanizmami spravodlivosti a efektívnosti. Kvalitu a spravodlivosť môže pomôcť zlepšiť lepšia podpora učiteľov, a to najmä prostredníctvom prepracovania súčasnej podoby počiatočného vzdelávania učiteľov a posilnením kontinuálneho profesijného rozvoja. Vynaložilo sa úsilie na rozšírenie duálneho vzdelávania. Účasť na vzdelávaní dospelých zostáva nízka napriek vysokej potrebe zvyšovania úrovne zručností a rekvalifikácie.

Slovensko

Slovensko zlepšuje vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve, čo je osobitne pozitívne pre deti z chudobných rodín. Slovensko prijíma strategickejší prístup k celoživotnému vzdelávaniu, zvyšovaniu úrovne zručností a rekvalifikácii. Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky od roku 2010 naďalej rastie, pričom na východnom Slovensku sa približuje k 14 %. Investície do vzdelávania a odbornej prípravy nie sú dostatočné, čo sa odráža na platoch učiteľov, ktoré sú napriek nedávnomu zvyšovaniu stále nízke.

Slovinsko

Podiel detí zapísaných do vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve sa približuje k referenčnej hodnote EÚ. Podiel slovinských študentov stredných škôl zapísaných na odborné vzdelávanie a prípravu je jedným z najvyšších v EÚ a miera zamestnanosti týchto absolventov je vysoká. Do škôl nastupuje dostatok nových učiteľov, ale veľký počet učiteľov sa vekom približuje k veku odchodu do dôchodku a v niektorých kategóriách je už nedostatok učiteľov realitou. Miera absolventov s dosiahnutým terciárnym vzdelaním je vysoká, ale veľké sú aj rozdiely medzi mužmi a ženami a medzi populáciou narodenou v Slovinsku a v zahraničí.

Španielsko

Učiteľské povolanie je príťažlivé, ale pracovné podmienky sa líšia medzi regiónmi a tiež medzi systémom verejného vzdelávania a systémom súkromného vzdelávania. Súkromné financovanie výdavkov na vzdelávanie je vysoké, zatiaľ čo verejné výdavky sú v porovnaní s HDP stabilné. Politická neistota sa odzrkadlila v spomalení plánovaných reforiem. Prebieha proces modernizácie odborného vzdelávania a prípravy. Účasť dospelých na vzdelávaní pomaly rastie.

Spojené kráľovstvo

Vyvíja sa úsilie o riešenie vysokého podielu učiteľov, ktorí opúšťajú toto povolanie. V Anglicku rastie počet školských akadémií, ale mnohé z nich čelia finančným tlakom. Dôsledky brexitu v oblasti vysokoškolského vzdelávania v Spojenom kráľovstve zatiaľ nie sú jasné, budú však potrebné politické reakcie v záujme riešenia možnej straty finančných prostriedkov z EÚ na výskum a zníženého prílevu študentov. Anglicko v rámci prebiehajúcich reforiem stredoškolského odborného vzdelávania a prípravy zavedie nové kvalifikácie.

Švédsko

Miera absolventov s dosiahnutým terciárnym vzdelaním a miera ich zamestnanosti sú vysoké. Digitálne zručnosti obyvateľstva patria medzi najlepšie v EÚ. V krajine je závažný nedostatok učiteľov a veľké množstvo učiteľov nemá formálnu kvalifikáciu. Školská segregácia a nerovnosť spôsobujú vážne a rastúce obavy.

Taliansko

Investície Talianska do vzdelávania sú výrazne pod priemerom EÚ, a to najmä v prípade vysokoškolského vzdelávania. Podiel učiteľov spokojných so svojím zamestnaním patrí medzi najvyššie v EÚ, ale iba málo z nich sa domnieva, že ich povolanie je cenené. Povinné učenie sa na pracovisku v rámci odborného vzdelávania a prípravy by mohlo pomôcť zabezpečiť štruktúrovanejšiu odbornú prípravu učňov a uľahčiť prechod zo vzdelávania do práce. Úroveň dosiahnutého terciárneho vzdelania je nízka a prechod zo vzdelávania do práce je aj naďalej ťažký, dokonca aj pre vysokokvalifikovaných ľudí.

VYHĽADÁVANIE INFORMÁCIÍ O EÚ

Online

Informácie o Európskej únii sú dostupné vo všetkých úradných jazykoch Európskej únie na webovej stránke

Europa: https://europa.eu/european-union/index_sk

Publikácie EÚ

Publikácie EÚ, bezplatné alebo platené, si môžete stiahnuť alebo objednať z kníhkupectva na webovej stránke <https://publications.europa.eu/sk/publications>. Ak chcete získať viac než jeden výtlačok bezplatných publikácií,

obráťte sa na službu Europe Direct alebo vaše miestne informačné centrum

(pozri https://europa.eu/european-union/contact_sk).

